

Вивчення теми Голодомору 1932-33 рр. в Україні на основі спогадів очевидців

Євгенія Петрова,

кандидат філологічних наук, доцент,

директор Української школи ім. Василя Сарчука,

м. Гамільтон, Канада

Прийняття 28 листопада 2006 року Законом України “Про Голодомор 1932-1933 рр. в Україні”, [1] у якому Голодомор було визнано актом геноциду українського народу, стало важливим етапом в історії нашої держави. І хоча протягом тривалого часу в діаспорі та за роки прийняття незалежності в Україні, тема Голодомору вже набула свого висвітлення у наукових дослідженнях та на сторінках періодичних видань, вона все ще потребує глибокого вивчення і аналізу, має бути донесена до міжнародного суспільства, а Голодомор 1932-1933 років в Україні має бути визнаний як геноцид на світовому рівні.

Однак перш за все правду про історію свого народу мусимо знати ми самі - українці, незалежно від нашого місцепроживання. І тут не останню роль мають відіграти навчальні заклади України та діаспори.

Не заглиблюючись у специфіку вивчення Голодомору 1932-1933 рр. в Україні, відзначимо, що, нарешті, колись суворо заборонена тема введена до державних учбових програм освітніх закладів, у навчальні посібники внесено відповідні зміни, тема Голодомору набула широкого висвітлення в засобах масової інформації, а значить, є сподівання, що нове покоління відновленої Української держави зможе не тільки дістати правдиву інформацію, але й дати відповідну оцінку діям, спрямованим проти українського народу.

Відносно українських шкіл за рубежом слід відзначити, що ця тема ніколи не була закритою, оскільки діаспора першою розпочала оприлюднювати факти сталінської політики 30-х років та привертати увагу світової громадськості до цих подій. Про Голодомор та його наслідки українські діти знають, беручи разом з дорослими участь у різних громадсько-політичних акціях на цю тематику, а також з уроків історії, літератури та українознавства, що проводяться в суботніх та недільних школах, на курсах українознавства і т. п. Однак, на жаль, до програм державних шкіл зарубіжжя, зокрема Канади, тема українського голодомору-геноциду не включена, що є окремою темою для обговорення.

Як свідчить практика, під час викладання теми Голодомору в Україні та за її межами учителі стикаються з проблемами соціально-економічного та навчально-методичного характеру, серед яких, наприклад, нерозуміння учнями самого поняття “голод” (останнє стосується країн з високим рівнем проживання та дітей із забезпечених сімей в Україні), брак певних матеріалів у підручниках та тематичних методичних матеріалів.

Дана стаття є по суті передмовою до методичних розробок уроків про Голодомор із обов’язковим залученням спогадів безпосередніх свідків цих жахливих подій. У зв’язку з довголітньою забороною теми українського Голодомору, ці важливі для історії матеріали не мали відповідного поширення - існували в пам’яті свідків лише як особисті переживання. За

останні роки, як стверджується у нещодавно виданій Службою безпеки України книзі “Розсекречена пам’ять”[2], силами українських учених, журналістів, краєзнавців, учнів та студентів вже зібрано “понад 40 тисяч усних свідчень про Голодомор в Україні, створено відповідний веб-сайт, організовано міжнародні виставки”[3]. Разом з тим можна лише здогадуватись, скільки важливих для розкриття механізму геноциду фактів відійшло у вічність разом з тими, хто пережив Голодомор.

І хоча спогади очевидців, на відміну від офіційних документів, мають дещо суб’єктивний характер (разом з дійсними фактами містять особисті переживання, в окремих випадках можуть применшувати або перебільшувати), - вони мають повне право на існування як метод усної історії. Цінність таких матеріалів є беззаперечною, оскільки вони не тільки відображають власні переживання безпосередніх учасників подій, подають інформацію так, як цього не може зробити жоден документ, але разом з тим в цілому досить чітко подають загальну картину Голодомору.

Як відомо, найбільше від Голодомору 1932-1933 рр. постраждала житниця Європи - центральна та східна Україна. Серед інших страшного лиха вповні зазнала і Полтавщина - край, славний своїми чорноземами. Свідчення ганебного виморення голодом моїх земляків, жителів Козельщинського району Полтавської області, у 1990 році зібрав і видав виходець із цього краю український прозаїк Олександр Міщенко у книзі “Безкровна війна” (розповіді про голод 1933 року, записані у селах Козельщинського району на Полтавщині)[4]. Олесь Гончар, відомий український письменник, у передмові до цієї книги сказав так: “Вимирали ж цілі села, не будь-як, а за стратегічним диявольським розрахунком, адже треба було підірвати саме коріння нації, зруйнувати основи усталеної віками народної моралі, витруїти в душах людяність, натомість насаджуючи всюди режим терору, сіючи страх, підозри, розпалюючи ненависть і жорстокість таку, що й досі суспільству дається взнаки”[5].

Беручи дані спогади за основу як такі, що відображають факти, котрі відбувались у самому епіцентрі подій 30-х років, - у поданих уроках використовуємо також і інші спогади очевидців, а також історичні документи, уривки зхудожньо-літературних творів на цю тему і т.п.

Запропоновані уроки розроблено для українських шкіл зарубіжжя, однак, залежно від мети та завдання уроку, їх можна повністю або фрагментарно використовувати і в Україні - на уроках історії, української мови і літератури, позакласного читання, а також як допоміжний матеріал для проведення тематичних позакласних заходів і под. Зважаючи на відсутність єдиної програми для суботніх і недільних шкіл українського зарубіжжя та різний рівень підготовки і розподілу учнів по класах, точної вказівки щодо класів, у яких ці матеріали можна використовувати, не подаємо. Однак зауважимо, що, враховуючи психологічні моменти, особливість викладення матеріалу та тематику, подані нижче матеріали рекомендовано для учнів середніх та старших класів уже після ознайомлення з темою Голодомору 1932-1933 рр. в цілому.

- [1] Цит. за: Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні в документах ГПУ-НКВД.- К.: Стилос, 2007.-С.15.
- [2] Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні в документах ГПУ-НКВД.- К.: Стилос, 2007.- 603 с.
- [3] Цит. за: Розсекречена пам'ять. Голодомор 1932-1933 рр. в Україні в документах ГПУ-НКВД.- К.: Стилос, 2007.-С.16.
- [4] Олександр Міщенко. Безкровна війна. Розповіді про голод 1933 року, записані у селах Козельщинського району на Полтавщині. – К.:Т-во “Знання” УРСР, 1990. – 48 с.
- [5] Цит. за : Олександр Міщенко. Безкровна війна. Розповіді про голод 1933 року, записані у селах Козельщинського району на Полтавщині. – К.:Т-во “Знання” УРСР, 1990. – С.5